

MODRO LASINJE — MOLTKEA PETRAEA (TRAT.) GRIS. RIJETKI ENDEMNI GRMIĆ NAŠEG HERCEGOVAČKOG I CRNOGORSKOG KRŠA I NJEGOVA ZAŠTITA

Kada se putnik ili prolaznik zateče u prvim proljetnim danima negdje na cesti koja između Jablanice i Bijelog Polja kod Mostara vodi kroz živopisni klanac rijeke Neretve, upašće mu u oči vanredno intenzivna, kao nebo modra boja jednog sitnog grma koji tu raste iz pukotina stijena i pokriva gole kamenite litice zajedno sa nizom drugih biljaka. To je modro lasinje — *Moltkea petraea* (Tratt.) Gris. — razgranjen ali nizak grm iz porodice oštrolista (*Boraginaceae*) koji predstavlja i jedinu poznatu vrstu svoga roda. Pojedini autori govore o njegovim brojnim sitnim cvjetovima kao lazurno modrim, iz čijih cjevastih vjenčića strše krupni prašnici i ističu ga kao vrstu koja je svojstvena golim krečnjačkim liticama naših južnih krajeva.

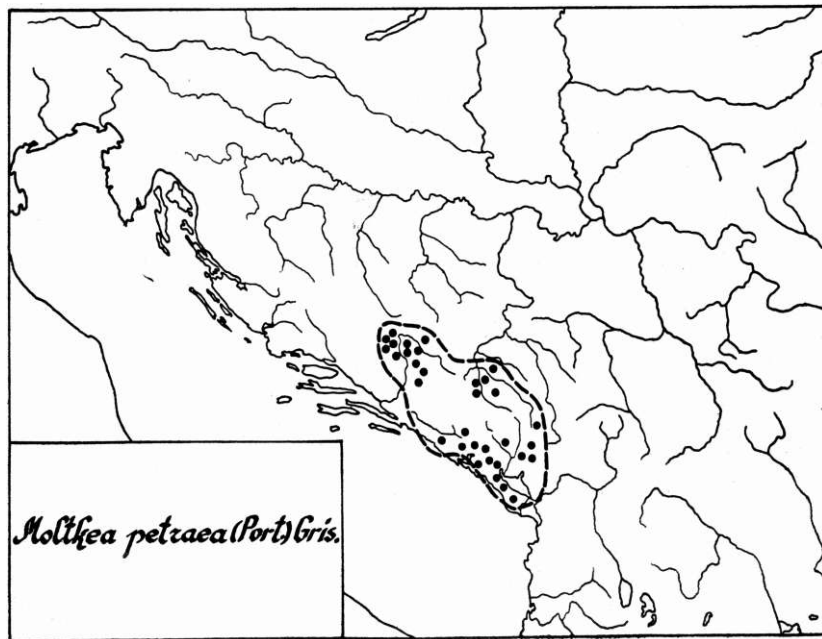
Modro lasinje je naša endemna biljka i kao takva spada u red onih rijetkih koje treba zaštititi od iskorjenjivanja i nestajanja. Njegov opstanak u današnjem njegovom uskom arealu nije još ničim

naročito ugrožen, ali je svakako naša dužnost da povedemo računa i o onim njegovim nalazištima u kojima je izvrnut jačoj paši stoke ili pretjeranom sabiranju u različite, pa i u naučne svrhe. Negdje ga seljaci čupaju zajedno sa korijenjem i u oskudici drugog drveta iskorištavaju za loženje.

Iz botaničke literature doznajemo da modrog lasinja nema ili bolje rekuć da nije još nađeno sjevernije od obronaka u slivu rijeke Neretve u Hercegovini.*) Njegova nalazišta u tom području

* Iz podataka o flori Hrvatske (Schlosser—Vukotinović) a posebno iz flore Velebita (A. Degen) proizlazi da u sjevernim predjelima našeg krša modro lasinje nije rasprostranjeno. Da li ga ima na Biokovu i na drugim srednjodalmatinskim planinama ne možemo tvrditi, jer za to nemamo ni izričitih pozitivnih ni izričitih negativnih podataka. Kao jedno, u Dalmaciji najsjevernije nama do danas poznato nalazište, zasada je ono koje se nalazi u kršu neposredno iznad vrela rijeke Omble kod Dubrovnika.

Na sličan način izgleda da areal modrog lasinja dopire južno samo do granica Crne Gore i Albanije. Iz florističkih radova sa tog područja (Csiki, Javorka i Kümmerle) i iz pregleda dendroflora (J. Mitruschi) možemo to pretpostaviti jer tu ne nalazimo zabilježenu ovu vrstu iz porodice *Boraginaceae*. Tek u jednom najnovijem radu mađarskog botaničara A. Terpô-a nalazimo navod o jednom nalazištu modrog lasinja u sjevernoj Albaniji.

Areal rasprostranjenja modrog lasinja

Dolomitne stijene i krš na kojem raste modro lasinje
u okolici Bijelog polja u Hercegovini

su vrlo česta i gdje god ga tu nalazimo, on pokriva veće ili manje plohe i zastupljen je sa priličnim brojem primjeraka. Izuzetak čine pojedinačni primjerci koji se mogu naći u dolini same rijeke Neretve i nekih njenih pritoka, (Rakitnice, Šišćice i Doljanke), koji su se tu naselili i izrasli iz sjemena koje je sa obronaka snijela voda, a rijeka prenijela i zadržala na nekom povoljnom kamenitom mjestu oko svog korita.

Najsjevernije, izgleda da se modro lasinje probija do na obronke oko donjeg toka rijeke Rakitnice kod sela Grušće na području Hercegovine. Botaničar M. M a l y zabilježio je ovu vrstu u klancu rijeke Šišćice koja ističe iz Boračkog jezera. Tu smo modro lasinje našli i na drugim mjestima bliže i oko same rijeke Neretve.

Najveći broj nalazišta može se zabilježiti na istočnim padinama planina Čvrsnice i Ćabulje. To su kamenite padine koje se strmo uzdižu od korita rijeke Neretve i predstavljaju sistem nabranih i položenih slojeva jurskog krečnjaka. Modro lasinje ovdje raste na potezu između vrela Perutac sve do blizu Drežnice. Botaničar K. B o š n j a k (1936) navodi ga sa planine Čvrsnice i iz većih visina i to sa lokaliteta: Diva grabovica, Grebenje nad Čorića-planinom, Međuplase, Točko brdo, Strugovi, Plasa, Drijenač, Drežanski jelinak, Borova glava i Obod.

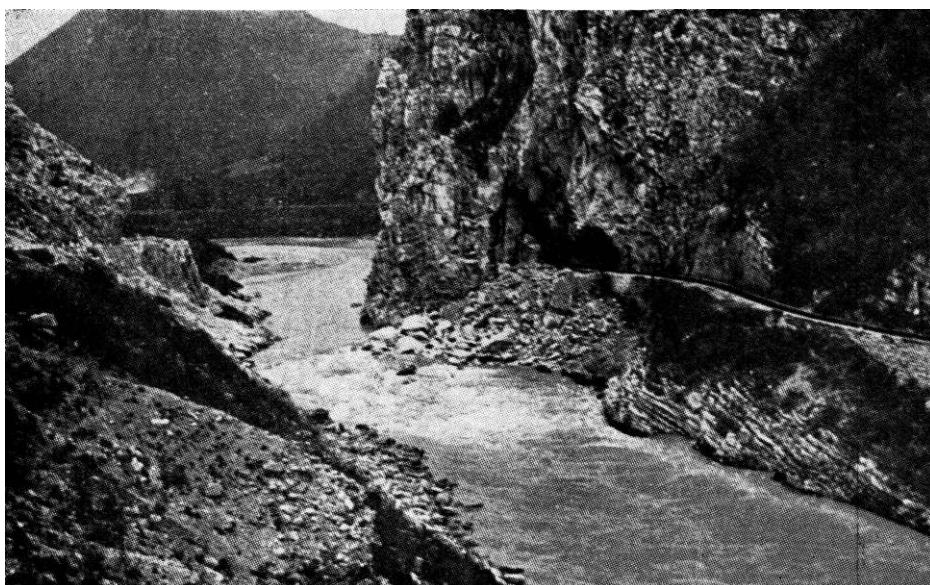
Na susjednim padinama Prenja i Veleži modro lasinje je osobito često oko Bijelog polja iznad sela Kuti, zatim u području Gluhog porima i pod Rujištem, gdje ga ima i u rijetkim sastojinama

Busen modrog lasinja izrastao iz pukotine u kamenu

Grupa modrog lasinja na pećini iznad vrela Perutac
u Hercegovini

Suitješka rijeke Neretve
u Hercegovini sa stije-
nama u kojima raste
modro lasinje

munike (*Pinus heldreichii* Christ). Nalazili smo ga i u Dugoj dragi, a nije isključeno da ga ima i dalje zapadno od padina ispod Glogova, osobito u klan-
cu bujice Bijelog potoka.

Botaničar K. Maly (1933) našao je modro lasinje i u klan-
cu rijeke Bunice blizu Blagaja pa nije isključeno da će se u tom širem području oko hercegovačkih planina Prenja i Veleži naći još neka, nama sada još nepoznata, nalazišta.

Druga skupina nalazišta modrog lasinja su hercegovačko-crnogorske planine oko Boke Kotorske — Orjen, Bijela gora i Lovćen. Tu ga nalazimo na padinama Jastrebnice u planini Orjen, zatim oko Njeguša (Bogojeva glava), Cetinja i Čeklića, te dalje i južnije (Rasotovac, Boljevići) i sjevernije

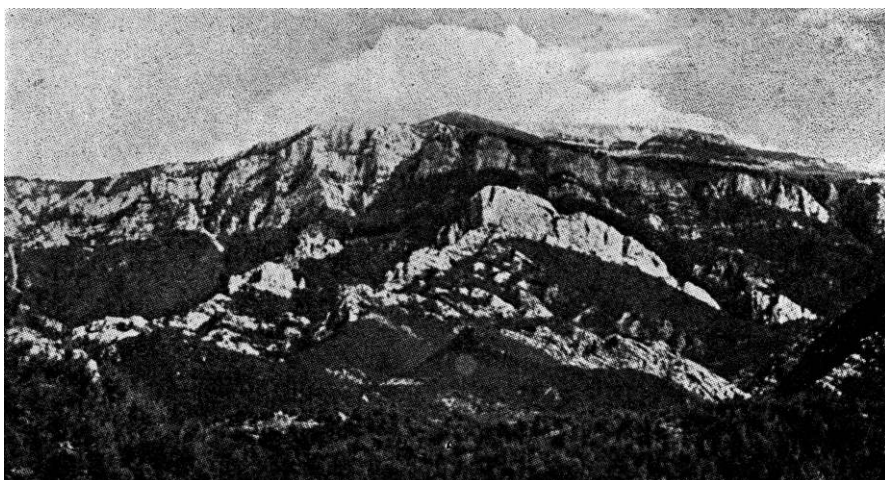
u Crnoj Gori: oko Oštoga, Virpazara i Crnojevića rijeke, odakle se širi i po padinama Rumije, oko Lisinja i Lonca.

U unutrašnjosti Crne Gore zabilježena je ili nađena na Bioču blizu Titograda, kod Meduna u području Kuča, zatim kod Drušića (u bivšoj lješanskoj nahiji), zatim na brdu Pej blizu Kolašina.

Treću veću skupinu nalazišta modrog lasinja predstavljaju strmi planci rijeke Pive i Tare oko Goranskog, te nalazišta na planini Durmitor, od kojih se ono na Dobrom dolu uspinje na oko 2000 metara nadmorske visine. Sva nabrojana nalazišta u Crnoj Gori navedena su kod J. Rohlene (1942), a u novije vrijeme još su proširena deta-

Područje oko srednjeg
toka rijeke Neretve sa
nalazištem modrog la-
sinja

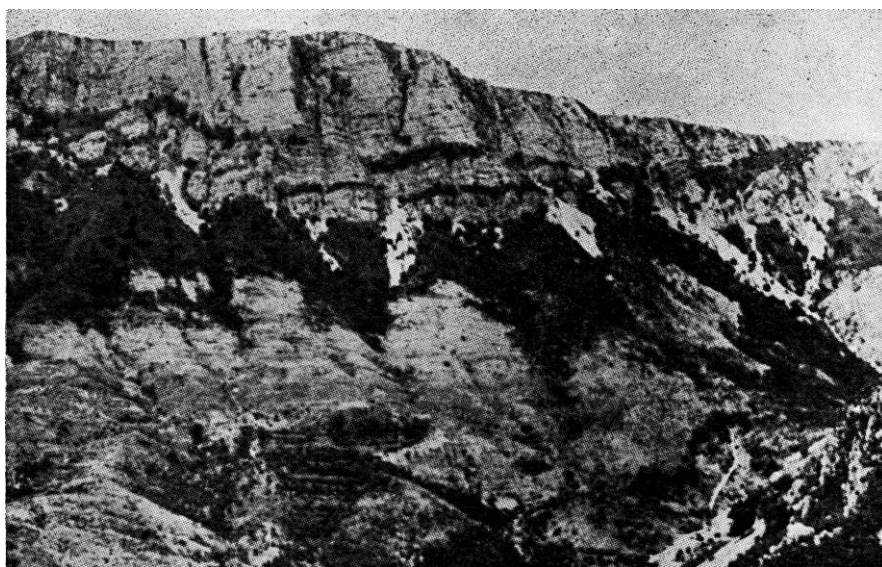
Zapadne padine planine Velež (Brušina) sa strmim stijenama u kojima su nalazišta miodrog lasinja

ljnijim podacima V. Blečića (1959) iz područja klanca rijeke Komarnice (Gornje radinice, Dubljevića brijeg, Velešava).

Na susjednom bosanskom području mi smo vrstu *Moltkea petraea* našli i na području planine Ljubične i to na grebenu Oštrika, koji se gotovo okomito uzdiže iznad rijeke Tare kod Uzlupa. Tu je, među ostalim rijetkim južnjačkim biljkama bilo i nekoliko grmova kapuca (*Euphorbia spinosa*) što je svakako i jedno, od mora u kopno najdublje prodrlih nalazišta ove submediteranske mlječike.

Naša geografska skica prikazuje raspored do sada poznatih nalazišta modrog lasinja iz kojeg se može zaključiti ograničenost njegovog areala rasprostranjenja.

U novije vrijeme opisana je iz doline rijeke Pive u Crnoj Gori jedna nova zajednica biljaka kamenjarki u kojoj dominira modro lasinje. To je zajednica *Moltkietum petraeae*, koju je opisao botaničar V. Blečić (l. c.). Ta zajednica nije samo neka specifičnost crnogorskog kontinentalnog krša, nego je, štoviše, obilno raširena i na području Hercegovine. Ona ima za te predjele i veoma veliko značenje i to kao pionirska zajednica koja priprema uslove za dinamični razvoj zajednica višeg stepena razvijenosti, odnosno priprema tlo i ostale uslove za naseljavanje kraških vrsta šumskog drveća — za jednu zajednicu koja najčešće završava sastojinom medunca, crnog graba, crnog jasena i drugih termofilnih »južnjačkih«

Padine planine Velež iznad sela Kut sa šibljacima, šumarcima i stijenama u kojima raste i modro lasinje

vrsta drveća i grmova. Nije rijetko da ovu zajednicu nalazimo i u susjedstvu isto tako zanimljive zajednice šibljaka endemne tilovine (*Petteria ramentacea* (Sieb), Presl.) i da se ove dvije naše endemne vrste nalaze pod sličnim ekološkim uslovima i u svome razvoju alterniraju na teren golog krša, od naoko golog kamenjara do grmljem obraslih kamenitih smirenih točila.

Iz ovoga kratkog opisa rasprostranjenja endemnog modrog lasinja u našim predjelima proizlazi i jasna potreba da se ovaj lijepi niski grmić našeg krša unese u listu zaštićenih rijetkih biljaka naše Republike, a da se eventualno i neka veća njegova nalazišta uključe u neki manji rezervat rijetkog bilja našeg krša u submediteranskom pojasu.

LITERATURA

- Bošnjak K.: Iz hercegovačke flore. Glasnik Hrvatskog prirodoslov. društva« XLI—XLVIII. Zagreb, 1936. Pag. 51.
- Malý K.: Materialien zu G. v. Beck's Flora des ehemaligen Bosnien — Hercegovina Glasnik zemaljskog muzeja u BiH XLV. (Sveska za prirod. nauke) Sarajevo, 1933 Pag. 110.
- Rohlena J.: Conspectus florae Montenegrinae »Preslia« Vestnik česksl. botan. společnosti XX—XXI. Praha, 1942. Pag. 253.
- Blečić V.: Šumska vegetacija i vegetacija stena i točila doline rijeke Pive. Glasnik Prirodnjačkog muzeja u Beogradu. Serija B. Knj. 11 Beograd, 1958. Pp. 79-81.

MOLTKEA PETRAEA (TRATT.) GRIS., PETIT ARBUSTE RARE ENDÉMIQUE DE NOTRE KARST ET SA PROTECTION

L'auteur parle de l'extension de l'espèce *Moltkea petraea* (Tratt.) Gris., qui est l'unique représentant de son genre appartenant à l'ordre de plantes rares endémiques de notre karst. De brèves données sur les lieux où cet arbuste est trouvé et qui¹ sont aussi indiqués sur une carte géographique nous font voir qu'il est répandu sur une région très étroite de l'Herzégovine et du Montenegro.

Quoique *Moltkea petraea* (Tratt.) Gris. ne soit pas si menacée et qu'il n'y ait pas danger de sa disparition totale de nos régions, l'auteur estime que cet arbuste devrait être porté sur la liste de nos plantes strictement protégées et qu'il faudrait entreprendre des mesures en vue de sa protection.

Moltkea petraea (Tratt) Gris. — rare endemic bush
in our rocks and its protection.

Moltkea petraea (Tratt.) Gris. is the only one representative of its kind and can be found very difficult in our Karst. It is a very rare endemic plant in our country and it grows in the very narrow part of our Herzegovine and Montenegro which is shown on a geographic map.

Moltkea petraea (Tratt.) Gris. is not going to die away very soon. Yet the author thinks that some measures of protection must be undertaken. So he suggests to put this kind of bush — plants down into the list of strictly protected plants.